

פרק א'

למען הדורות הבאים

להתפעל ולהתפלא

ערב*

זכור נא לי את השעה ההיא על פני הים.
כי מי יזכרנה אם לא אתה שכה אהבת אותה...
גם הים שלנו זקוק לעוד אהבה אחת!
חיים גורי

הים וחופו הם **מקור מזון** לגוף ולנפש יחדיו.
ציירים מציירים אותם ומשוררים כותבים עליהם.
הים וחופו הם **מקור להשראה**.
פה ושם, אולי בחדשות, אולי בסרטים, אנחנו שומעים
על סערות וסופות חזקות שגורמות לפגיעה קשה בחוף.
אבל גם אנו בני אדם פוגעים בים ובחופו.
אנשים מזהמים את הסביבה המיוחדת של הים וחופו ופוגעים ביופייה
ובחיים שבתוכה.
ואנחנו חושבים: מי הם האנשים הללו... אולי אנחנו? אולי אני?
ואם כן, איך ניתן למנוע את הפגיעה בסביבה הזו?
והאם יש משהו שאני – "הקטן" או "הקטנה" – כולנו, יכולים לעשות
ולתרום...
אולי לתת טיפה אחת קטנה של אהבה, למען הים הגדול והעצום הזה?
בואו נצא להרפתקה לימודית בחופי הים ובמרחביהם, ונלמד להכירם
ולהוקירם.
חשוב לזכור: לאחר שנכיר את החוף ואת דייריו ונדע מהן הסכנות
המאיימות על קיומם, נוכל לחשוב כיצד לנהוג ולפעול כדי לצמצמן.

ספר זה יסייע לנו:
☑ להכיר ☑ לחשוב ☑ לכבד ☑ לפעול
בקיצור, נלמד לפתח אחריות לסביבה!

ערב

זכויות היוצרים שמורות
למחברים ולאקו"ם.

קוד התנהגות אישי: אני לסביבה והיא לי "גבול האכפת לי"

לפעמים אנחנו מתנדבים לקחת אחריות על דברים גם אם "אנו לא אשמים" או אם "זה לא קשור אלינו בכלל!"
בדרך כלל אנחנו מתנדבים לפעול בתוך סביבה שאנחנו אוהבים והיא יקרה לנו מאוד.
מהו הגבול של אותה סביבה יקרה?
היכן היא מתחילה והיכן היא נגמרת?
בדלת הבית שלנו? בחצר, בשכונה, בעיר?
ואולי הגבול הוא בתוך הראש (או הלב) שלנו:
"גבול האכפת לי".

לא צריך להלביש אותנו במדים כדי שנגן על "גבול האכפת לי".
אף אחד לא צריך לתת לנו תעודה כדי שנאסוף לכלוך שמפריע לנו, או כדי שנדווח על מישהו שמזהם את הרחוב שלנו, את הקרקע או את האוויר שאנחנו נושמים.

נוכל להרחיב את "גבול האכפת לי" אם נאמץ קוד התנהגות אישי:
"אני לסביבה והיא לי".

כאשר נצליח להרחיב את "גבול האכפת לי" שלנו ושל כל האנשים בקהילה שלנו, תהפוך הסביבה לערך שכולנו משתדלים לשמור עליו, בדיוק כמו שאנחנו משתדלים לשמור על הבריאות שלנו.

הולכים על חוף נקי זאת הארץ שלנו

משימה: בהשראת הנוף

לפניכם תמונות שציירים ציירו.

גוסטב קורבה, חוף

טרנר, ים ומפלצות

ויאהג קאו, נוף ימי

1. בחרו **תמונה אחת** מבין התמונות שאותה אתם אוהבים במיוחד. מצאו בכיתה חברים שגם הם בחרו את אותה התמונה ושוחחו איתם על התמונה שבחרתם. תוכלו להיעזר בשאלות המנחות הבאות:

- א. מדוע בחרתם בתמונה (מה בתמונה שבה את לבכם)?
- ב. איזה **יחס אל הים** וחופו מבטאת התמונה שבחרתם: אהבה, פחד, שמחה, עצב וכדומה?
- ג. האם הנוף בתמונה מתאר **רגשות** או את **הטבע במדויק**?
- ד. האם התמונה מזכירה לכם **חוויה** שחוויתם כאשר ביקרתם בים ובחופו?
- ה. מדוע לדעתכם ציירים רבים אוהבים לצייר את הים וחופו?
ו. כתבו כמה מילים על התמונה ועל היחס של הצייר(ת) לים ולחופו.

2. הביאו תמונות שאותן ציירתם או צילמתם, או אשר מצאתם בעקבות חיפוש בספרים או באינטרנט והציגו אותן בכיתה בפינת "הים וחופו".

3. ציירו ציור המביע את היחס שלכם לים ולחופו?

4

דורותי בראון, חוף וים

5

ג'ורג' שליג, קונכייות ירח

מפליגים במחשבות

משימה: שטים על כנפי הדמיון

עצמו לרגע את עיניכם והפעילו את דמיונכם...

- אתם מפליגים אל מרחבי האוקיינוס ומביטים אל האופק ההולך ומתרחק כל הזמן... לאן מגיע האופק? לאן מגיעים המים?
- אתם נמצאים על החוף וממלאים את כפות ידיכם בחופן חול. אתם ממששים את גרגרי החול ומנסים לאמוד את מספרם... כמה גרגרי חול יש בחופן אחד? כמה גרגרי חול יש בכל המרחב הנגלה לעיניכם?... בכל העולם?
- משק כנפיים וקולות של עופות מפנים את מבטיכם אל שחפים שהגיעו ונחתו על החוף... מהיכן הם הגיעו? מדוע הגיעו דווקא לכאן? מה הם יאכלו כאן? כיצד הם ישיגו את מזונם? מה יקרה להם מחר?
- פתאום מתנפץ לפניכם גל. מה יביא אתו הגל?
- צבי-ים קטנים בזה אחר זה מתרוצצים בחוף... הנה מתחיל המרוץ, מי יצליח להגיע לים? מי מהנקבות תשרוד ותחזור שוב לחוף כדי להטיל כאן את ביציה?
- אתם מטפסים על מצוקי הכורכר הקרובים לים... והנה חבצלת החוף פורחת. האם תשוב החבצלת ותפרח כאן גם בשנים הבאות? האם נוכל שוב להריח את ריחה המשכר?

שאלות כאלה מתעוררות כאשר אנו מתפעלים מהעוצמה של הלא נודע. זוהי הפליאה גורמת לנו להרגיש עד כמה קטנים אנו, בני האדם, אל מול סודותיו הפתורים והלא פתורים של הטבע. שאלות כאלה מתעוררות גם כאשר אנו מודאגים מהמחר. האם גם הדורות הבאים יוכלו ליהנות מסביבת הים והחוף.

כיצד נרגיש אם נרצה לספור את גרגרי החול ונגלה שהם מזוהמים?

כיצד נרגיש אם השחפים ויתר עופות החוף יחדלו לבקר אותנו?

כיצד נרגיש אם דחפור יכרסם את מצוקי הכורכר ויהרוס את סביבת החיים של חבצלות החוף?

כיצד נרגיש אם שוב לא יגיעו צבי-ים להטיל ביצים בגלל זיהום הים והחוף?

כיצד נרגיש אם לא נוכל יותר להביט אל האופק כי סגרו לנו את החוף?

מה צריך לעשות כדי שבכל דור ודור נוכל להמשיך ולהתפעל מיופיו ומסודותיו של הים ושל חופו?

”כשם שנטעו אבותי לי - כך אטע אני לבני”

מסכת תענית, דף כ”ד, ע”א

מפליגים במחשבות

כל דור ודור ירצה להמשיך להתפעל ולהתפלא מיופייה של סביבת הים וחופו, ומכל מה שאנחנו, בני האדם, מרוויחים ממנה. מחובתנו לדאוג לדורות הבאים! לכן חשוב לשמור על סביבה זו.

מה ידוע לכם על מצבם של חופי הים בישראל?
מי יכול להיות מושפע ממצבם של חופי הים?

האם חשבתם פעם מה יקרה לכם בעתיד? איך ייראו חייכם? איך ייראו חיי ילדכם? היכן תגורו? איך תיראה סביבת המגורים שלכם? איך תיראה הסביבה בכלל?

תופתעו לשמוע שהכנסת מינתה על פי חוק את **נציבות הדורות הבאים** שתפקידה לייצג אתכם ואפילו את ילדיכם, ולחשוב על החיים שלכם בעתיד. נציבות הדורות הבאים מניחה שתפקידנו, בני **הדור הזה**, לא רק לקבל את העולם כירושה מאבותינו אלא לשמור עליו כפיקדון למען ילדינו.

נציגי נציבות הדורות הבאים משתתפים גם בשיבות ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת. בסמכותם להביא בפני חברי הכנסת נתונים והמלצות הנוגעים להצעות חוק שיכולות לפגוע בדורות הבאים, ולהמליץ בכל נושא שיש בו עניין לדורות הבאים. אחד הדברים שמעסיקים את נציגי נציבות הדורות הבאים הוא מצבם של חופי הים בישראל.

למידע נוסף: פנו לאתר הכנסת למדור ”נציבות הדורות הבאים”.

<http://www.knesset.gov.il/sponsorship/future/heb/Main.asp>

צילום: יניב לוי

משימה: מדור לדור

אם נכנה את הסבים והסבתות של הוריקם בשם "דור ראשון" ואת הסבים והסבתות שלכם בשם "דור שני", ואת הוריקם בשם "דור שלישי", אז, כמובן שאתם תהיו "דור רביעי". בבוא היום, יהיו ילדיכם "דור חמישי".

1. היעזרו בזיכרונות של מבוגרים מבני משפחתכם – הורים, דודים ודודות, סבים וסבתות, ושאלו אותם על חוויות שהיו להם בסביבת הים וחופו בצעירותם.

שאלו אותם שאלות כגון:

- לאיזה חוף ים הם הלכו (שם הים ושם המדינה)?
- האם הם אהבו ללכת לים?
- האם חופי הים היו נקיים?
- האם חופי הים היו פתוחים לרחצה או סגורים?
- האם הם מכירים חוף שהיה פתוח בתקופתם ועכשיו הוא סגור?
- האם היו בתקופתם שוברי גלים?
- מה הייתה הצפיפות של הנופשים בחוף?

קוד התנהגות אישי:
אני לסביבה והיא לי

כתבו רעיונות...

מה אתם, הילדים, יכולים לעשות למען השמירה על הים וחופו?

על מה אתם יכולים לקחת אחריות?

למשל, להסביר למבוגרים לא לנסוע בג'יפים על החוף ועל רכסי כורכה.

חוף תל אביב, 1938

2. הציגו את המידע שאספתם בכל דרך שתבחרו: כרזה, מצגת, שיר, הצגה, משחק, סדרת תמונות, סרט ועוד.
בכל דרך הצגה חשוב להתייחס לנקודות הבאות:
א. מה היה מצב החופים בכל דור?
ב. האם התרחשו שינויים בחוף, מדור לדור?
אם כן, האם השינויים היו חיוביים או שליליים? הסבירו.

3. כתבו משאלה:

איזה מראה של ים וחופו הייתם מאחלים לדור החמישי – לדור של הילדים שלכם ולדורות הבאים אחריהם?

משימה: מה אנחנו נספר לילדינו

סביבת ה"ים וחופו" מזמנת גם לנו מפגשים שמהם אנו לפעמים מתפעלים ומתפלאים, ולפעמים נעצבים ומצטערים. מה תספרו לילדיכם על זיכרונות ילדותכם מן הים והחוף?

1. האם זכורות לכם חוויות נעימות וחוויות נעימות פחות שחוויתם בסביבת הים וחופו? מה גרם לכם להתפעל ולהתפלא? מה גרם לכם להיעצב ולהצטער?

● ספרו לחבריכם את החוויות... איך הרגשתם? מה עשיתם?

2. לפניכם תיאורים של חוויות שונות הקשורות בים ובחופו. בחרו חוויה המתאימה לכם וספרו לחבריכם מה חשבתם ומה עשיתם?

- האם קרה לכם שביליתם בכיף בחוף הים? היכן זה היה? האם זה היה חוף פתוח או סגור? ממה נהניתם?
- האם נתקלתם בעבר בפסולת על חוף הים? תארו היכן זה היה? איזו פסולת זו הייתה? מאין הגיעה הפסולת? למשל, האם הפסולת הגיעה מהיבשה? מהים? מנופשים? ממפעלים? ממקור אחר?
- האם קרה לכם שלאחר בילוי בשפת הים גיליתם שכפות רגליכם מכוסות בגושי זפת שחורים, שנדבקו וסירבו לרדת? תארו היכן זה היה?
- האם ראיתם בים ובחוף הים בעלי-חיים? תארו היכן – באוויר, על החוף או בים? האם זיהיתם אותם?
- האם קראתם בעיתון או אולי שמעתם בחדשות על מקרים בהם דולפין או לווייתן הגיעו אל החוף, תשושים ופגועים? ספרו היכן זה קרה?
- האם קרה לכם שכאשר הלכתם על חוף הים הגעתם לגדר שחסמה את הדרך, וכשרציתם לעבור לצדה השני היה עליכם לשלם דמי כניסה?
- האם ביקרתם פעם בחוף ים והרחתם ריח של ביוב? תארו היכן זה היה?
- אולי במקרה אתם גרים קרוב לחוף הים? תארו לעצמכם שבאחד הימים מתחילים לבנות על חוף הים מלון מפואר שחוסם לכם ולבני ביתכם את הנוף לים וגם את הרוחות הנושבות ממנו?
- האם קרה לכם שראיתם אנייה או ספינה המגיעה מן האופק? תארו כיצד הולכת ומתגלה האנייה המתקרבת?
- האם ראיתם ג'יפים בחוף? תארו היכן זה היה? מה גרמו הג'יפים לסביבה?

קורמורנים, צילום: בית ספר יבנה

הזרמת שפכים תעשייתיים לים, צילום: רני עמיר

חוף מלוכלך, צילום: רני עמיר

ספינה בים, צילום: רני עמיר

זיהום בים, צילום: רני עמיר

למען הדורות הבאים

**קוד התנהגות אישי:
אני לסביבה והיא לי**

כתבו רעיונות...

בעקבות החוויות הבלתי
נעימות שתיארתם, באילו
דרכים ניתן למנוע או לצמצם
את הפגיעה בים ובחופו?

על מה אתם יכולים לקחת
אחריות אישית?

למשל, כשנהיה גדולים לא
נרכוש דירה בבניין שחוסם את
הנוף לים.

3. אם **בנציבות הדורות הבאים** יערכו שתי רשימות: רשימה אחת של מה שיש **לשמור** בסביבת הים וחופו למען הדורות הבאים ורשימה שנייה של מה שיש **לטפל ולמנוע** בסביבת הים וחופו למען הדורות הבאים...
מה צריך לדעתכם לרשום בכל רשימה?

הולכים על חוף נקי זאת הארץ שלנו

צילום: טל שיפריס

חופים הולכים ונעלמים

אנו אוהבים לבלות בחוף הים: ליהנות ממשב הרוח ומתנועת הגלים, לגלוש על הגלים, לשחות ולצלול, לשחק, להתעמל, לנוח ואפילו לצייר ולכתוב שירים וסיפורים. אפשר ליהנות מכל אלה כשיש חופים פתוחים ונקיים. מיום ליום "נוגסים" לנו בשטחי החוף הפתוחים. האם נותרו לנו חופים פתוחים שהכניסה אליהם מותרת? האם נותרו לנו חופים פתוחים שלא נפגעו?

משימה: מה נשאר מהחופים?

כדי להבין מה קורה לחופים הפתוחים שנותרו לנו בחופי הימים של ישראל נערוך **מיפוי נוף** בעזרת מפות ומקורות מידע. התחלקו לקבוצות. שימו לב: כל קבוצה תערוך מיפוי נוף באחת מרצועות החוף הבאות: חוף הים התיכון, מפרץ אילת, חופי הכנרת או חופי ים המלח.

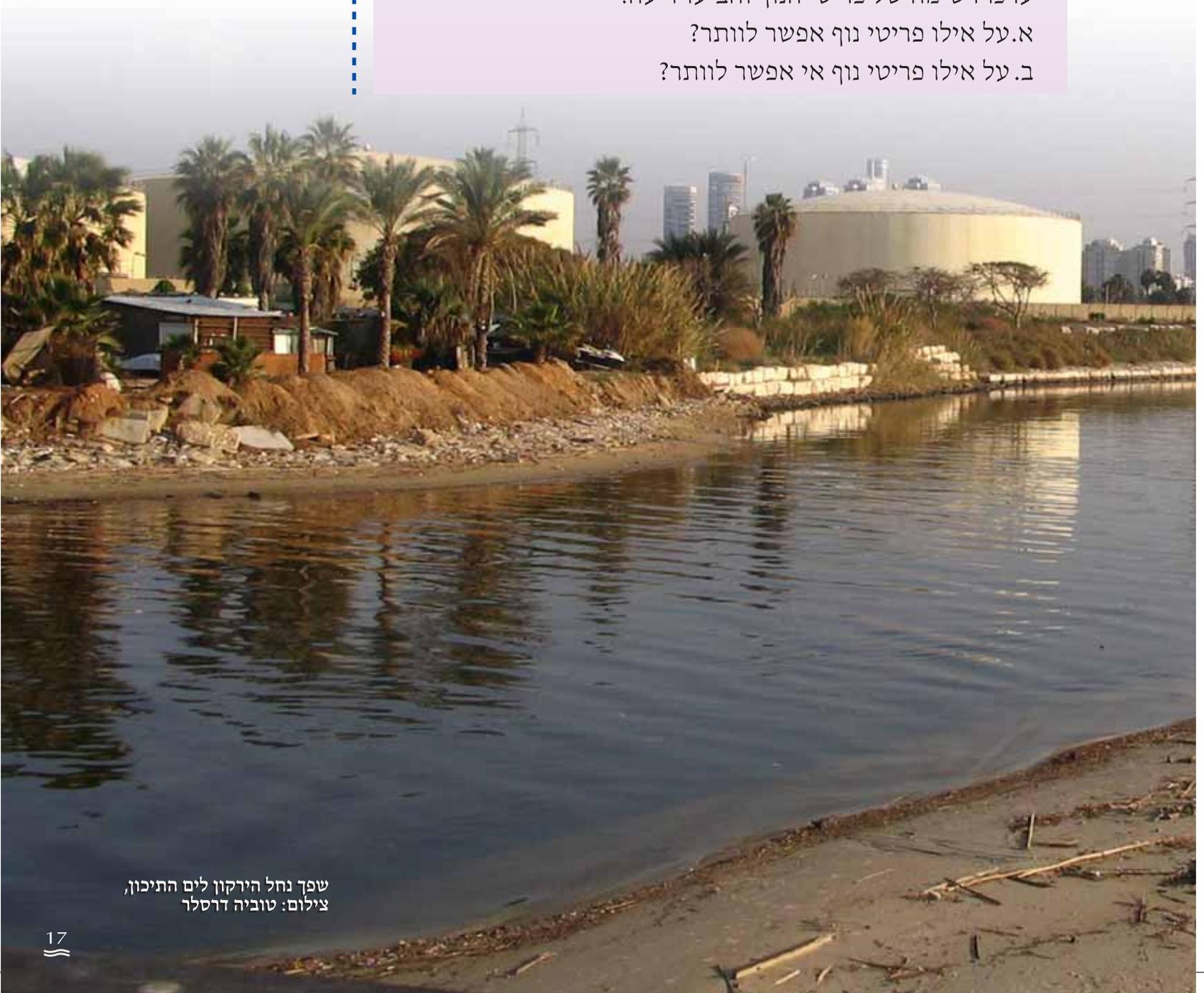
חלק א': תחקיר קבוצתי

- היעזרו באטלס והכינו **קו מתאר** של רצועת החוף. צבעו את קו החוף בצבע תכלת.
- היעזרו במפות כבישים וטיולים, באטלס ובמקורות מידע אחרים, וערכו מיפוי נוף:
 - אתרו לאורך החוף **פריטי נוף** הקשורים **לפעילות האדם** כגון: יישובים, נמלים, מעגנים לספינות (מרינה), תחנות חשמל, אתרים היסטוריים, מתקני צבא, שמורות טבע, מתקנים להתפלת מים, מפעלי תעשייה, חופי רחצה מוכרזים, שטח חקלאי (כגון גידולי צמחים, ברכות דגים) ועוד.
 - הכינו **מקרא** לפריטי הנוף. לדוגמה, עיר גדולה סמנו בעיגול גדול.
 - הוסיפו את פריטי הנוף בהתאם למקרא שהכנתם.
 שימו לב: בכל פעם שאתם מכניסים פריט... מה קורה לקו החוף הטבעי?
- כאשר סיימתם לסמן על קו המתאר את כל פריטי הנוף, התבוננו במה שנותר מקו החוף שהאדם לא פעיל בו. חשבו: מה קרה לרצועת החוף שבדקתם?

למידע נוסף על מצבם של החופים הפתוחים: פנו לאתר המשרד להגנת הסביבה: www.sviva.gov.il

חלק ב': הצגה במליאה

4. כל קבוצה תציג את מיפוי הנוף שערכה ואת מסקנותיה.
- השוו את מצבם של החופים הפתוחים הקיימים בחופי הימים של ישראל (הים התיכון, מפרץ אילת, חופי כנרת וחופי ים המלח): באילו חופים הולכת ומצטמצמת רצועת החוף הטבעית?
5. היעזרו בקטע המידע "חופי הים התיכון בישראל" (עמוד 18) ובמקורות מידע נוספים, והסבירו מה גרם להיעלמות של החופים הפתוחים?
6. בעקבות מיפוי הנוף של חופי ישראל יש בידיכם עתה מידע על התערבות האדם ברצועת החוף. ערכו רשימה של פריטי הנוף והביעו דיעה:
- א. על אילו פריטי נוף אפשר לוותר?
 - ב. על אילו פריטי נוף אי אפשר לוותר?

שפך נחל הירקון לים התיכון, צילום: טוביה דרסלר

קטע מידע: חופי הים התיכון בישראל

רצועת החוף של הים התיכון עשירה בנופים מגוונים: יש בה מצוקים המגיעים עד המים, יש בה רכסים של כורכר, יש בה חופים סלעיים, חופים חוליים ואפילו דיונות של חול.

רצועת החוף משמשת **סביבת חיים** למגוון מינים עשיר של יצורים חיים: יש יצורים המתקיימים בחוף הסלעי, אחרים בחוף החולי ויש גם כאלה המתקיימים על רכסי הכורכר ובדיונות החול.

גם האדם התיישב לאורך רצועת החוף. ברצועת החוף פזורים מצפון לדרום **אתרים היסטוריים** רבים. ביניהם נוכל למצוא את עכו, עתלית, דור, קיסריה, אפולוניה, יפו ואשקלון. לאתרים אלה יש ערך היסטורי, תרבותי וכלכלי.

במהלך השנים התרחבה ההתיישבות ברצועת החוף. לאורך חופי ישראל נבנו נמלים כדוגמת נמל יפו, נמל תל-אביב, נמל חיפה, נמל אשדוד ועוד. נבנו יישובים כדוגמת ערים, מושבים וקיבוצים. כמו כן הוקמו מעגנים לסירות ולספינות (מריונות), מזחים, שוברי גלים, רציפים, תחנות חשמל, בתי מלון, ובתי מגורים.

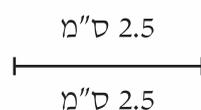
פעולות הפיתוח שנערכו במהלך השנים פגעו בחופים וגרמו להידלדלות בשטחי החוף הטבעיים שמהם אפשר ליהנות.

מ-195 ק"מ של חוף ים טבעי ופתוח לכולם נותרו כיום רק **כ-50 ק"מ**. לא בכל החופים הללו נעים לבקר... מרבית החופים מזוהמים בכמויות של פסולת, בשפכים ובחומרי דלק. כל אלה מצמצמים עוד יותר את **השטחים הטבעיים הפתוחים** שבהם אנו יכולים לבלות לאורך חוף הים בלי לפגוע בבריאות ובאיכות החיים שלנו.

למידע נוסף על אתרים היסטוריים בחוף, פנו ליחידת הלימוד "הים והחוף: אוצרות בנוף" (כיתה ה') בסדרה "חוף מעשה במחשבה תחילה" – שומרים על חוף נקי".

עולים על הגל עובדות שחשוב לדעת

- אורך רצועת חוף הים התיכון היא כ-195 ק"מ.
- כ-50 ק"מ סגורים לכניסה בגלל צורכי הנמלים, תחנות החשמל, תשתיות ומתקני הצבא.
- מתוך כ-145 הק"מ הפתוחים לציבור כ-40 ק"מ מהחופים בנויים; עוד כ-40 ק"מ מהחופים מיועדים לבנייה עירונית; וב-15 הק"מ הנוספים קיים בינוי כפרי או שיבנו אותו בעתיד.
- רק כ-50 ק"מ הם חוף טבעי פתוח.
- לכל אחד מאתנו נותרו רק כ-2.5 ס"מ של חוף.

מים לים: על ימים וחופים אחרים

מדינת ישראל התברכה בחופי ימים. במערב, ישראל שוכנת לחופו של הים התיכון. בדרום, שוכנת ישראל לחופו הצפוני של ים סוף. בנוסף, יש בישראל את חופי הכנרת ואת חופי ים המלח. רצועות החוף הטבעיות של חופי מפרץ אילת בדרום ושל חופי ים הכנרת בצפון הולכות ומצטמצמות. חופי מפרץ אילת כמו חופי הכנרת הם אזורי תיירות, והוקמו בהם בתי מלון, חופי רחצה סגורים, מזחים ומעגנים. במפרץ אילת מצויים נמל אילת, נמל הנפט ונמל הפוספטים.

מבט על החוף המערבי של הכנרת (טבריה), צילום: טוביה דרסלר

מפליגים במחשבות

סוגרים את הים!

"פיסת החוף הטבעית הפתוחה האחרונה בכנרת נמכרה.

את הדקלים של חוף כורסי בכנרת יחליפו בקרוב מאות חדרי אירוח".

ידיעה זו התפרסמה בעיתון יומי בחודש יוני 2006.

האם נאפשר ליזמים להשתלט על משאבי טבע ייחודיים שחייבים להישאר פתוחים לציבור?

משחק: חוף הולך ונעלם

מה קרה ל"חוף שלנו"?

קבלו מהמורה/המדריך(ה) את ערכת המשחק – ושחקו.

שאלות לדיון:

1. מה הרגשתם כאשר נאלצתם להצטמצם בחלקי החוף הקטנים שנותרו?
2. כיצד הרגשתם כאשר בזכות פעולה ציבורית שטח החוף גדל?
3. כיצד קשור המשחק למה שקורה במציאות לחוף הים שלנו?
4. בעקבות המשחק, הסבירו את משמעות המשפט: "לכל אחד מאתנו נותרו רק כ-2.5 ס"מ של חוף".

לא ניתן לחוף להיות בר חלוף!

מסוף הנפט במפרץ אילת, צילום: טוביה דרסלר

חייבים לפעול למען הים וחופו

הרס החופים פוגע במשאב שממנו אנו מפיקים הנאה והשראה, ובמשאבים הדרושים לקיומנו ולקיומם של היצורים החיים. כאשר הורסים את החופים, לא רק אנחנו נפגעים אלא נפגעים גם פריטי הנוף הטבעיים הדוממים (החול, הסלעים, מצוקי הכורכר), ונפגעים גם היצורים שהים וחופו משמשים להם סביבת חיים.

יש אולי אנשים השואלים, תוהים ומתפלאים:

מהי הבעיה אם הורסים את החוף ומזהמים את הים?
הרי יש הרבה מאוד יצורים חיים בים ויש הרבה מאוד מים וחול,
אז מה כבר יכול לקרות?

האומנם נוכל להתעלם מהרס החופים ומהפגיעה ביצורים החיים
ובסביבות החיים שלהם?

דעו לכם, שהרס החוף ופגיעה ביצורים החיים עלולים, בסופו של
דבר, לפגוע בנו, בני האדם. האם כתוצאה מפגיעה זו ייפגעו גם
הדורות הבאים שלנו, של הילדים שלנו ושל הנכדים והנינים שלנו?

מעשים במקום דיבורים!

חשוב להכיר את המצב מקרוב ולהבין לעומק כיצד יכולים
הרס החופים והפגיעה ביצורים החיים להשפיע עלינו ועל
הדורות הבאים!

חשוב להכיר את סביבת החיים הים וחופו ואת השותפים
החיים אתנו בסביבה זו.

הולכים על חוף נקי זאת הארץ שלנו

חוף אפולוניה (תל-ארשף),
צילום: עודד בן-מנחם